

«Il retuorn dad ün creppun grischun»

Nov film da la Televisiun Rumantscha

■ (anr/fa) Dal 1906 ha entset, da maniera illegala, en Svizra ed en Grischun la recolonisaziun dal capricorn. Il cineast Arnold Rauch è i en tshertga da veglia documainta ed ha fatg in film a chaschun da quest giubileum.

«100 onns dapi il return dal capricorn en Grischun, l'animal da vopna da noss chantun», ha ditg Bernard Bearth, vice-manader da program da la Televisiun Rumantscha (TvR) gievgia a chaschun da la preschentaziun dal film als meds da massa, «tgi fiss stà pli adattà per tematisar quest giubileum che Arnold Rauch ch'è chatschader ed amatur da la natira?» Per incumbensa da la TvR s'ha quel mess a la lavur: «Sco emprim hai jau studegià tgi che fiss la persuna la pli adattada per dumandar infumaziuns», ha ditg il cineast, «e m'ha mess en colliaziun cun Peider Ratti ch'è stà durant 37 onns inspectur da chatscha en il Grischun.» Cusseglia e per part er accompagna da Ratti è i Arnold Rauch en vals muntagnardas ed en differents archivs en tshertga da l'istorgia dal capricorn grischun. Ses film da 25 minuts vegn musà da proxima dumengia.

Da la Val d'Aosta fin sin il Munt da la bescha

Avant 100 onns era la Val d'Aosta l'unic lieu nua ch'i deva anc capricorns. «En Grischun era vegnì extirpà quel animal maiestus gia avant 250 onns», ha declerà il cineast, «il retg talian Emanuele II aveva pisserà che quai na capita betg er en Italia.» En la Val d'Aosta e surtut en la Valsavarenche en vicinanza dal Gran Paradiso aveva fundà il retg ch'era in

Il cineast Arnold Rauch, davovart vesan ins las cornas da capricorn che penden en la Chasa RTR a Cuira. FOTO F. ANDRY

chatschader passiuà in reservat. Uschia aveva'l la pussaivladad dad ir cur ch'el vuleva a chatscha da capricorns. «La dumonda da la Confederaziun da ceder in pèr da quels animals per recolonisar il capricorn puspè en Svizra ha'l refusà», ha ditg Arnold Rauch, «el vuleva esser l'unic che pudeva ir a chatscha da capricorns.» Precis avant 100 onns ha però il fraudader Joseph Berard da la Val d'Aosta engulà dus ansiels da capricorns e'ls vendì en Svizra: A Son Gagl en il Tierpark Peter und Paul han ins entset ad allevar ca-

pricorns. «Pauc pli tard ha declerà la Confederaziun la recolonisaziun dals capricorns sco project naziunal e fatg manar plirs animals en Engiadina en il Parc naziunal.» Cunquei ch'ils capricorns fan gronds girs en rivads plirs d'els sin il Munt da la Bescha sur Puntraschigna, en vicinanza dal Piz Albris. Il guardiaselvaschina Andrea Rauch e pli tard er ses figl Andrea Rauch junior han promovì fitg ferm la recolonisaziun dal capricorn. Grazia a lur engaschament è stada la colonia d'Albris l'emprima e fin oz ina da

las pli grondas colonias da capricorns en Grischun.

En ses film mussa Arnold Rauch fotografias e parts da films vegls ch'el ha chattà en ils archivs dal parc naziunal talian Gran Paradiso ed er en il relasch d'Andrea Rauch en ils archivs da la Chesa Planta a Samedan.

Datas d'emissiun: Dumengia, ils 5 november 2006, a las 17.25 sin SF1; mesemna, ils 8 november 2006, da las 8.40 fin las 14.00 sin SF info (alternant cun Kassensturz); sonda, ils 11 november, a las 17.15 sin SF1 e dumengia, ils 12 november, a las 7.40 sin TS11.